

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับจนกลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก เนื่องจากปัญหาการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด และสิ้นเปลือง ประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น ประกอบกับเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในระดับประเทศเป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดการเสียดุลของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมโลก (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2541 : 1) ซึ่งจะส่งผลย้อนกลับมาเป็นอันตรายต่อประชากรโลก ด้วยเหตุนี้ทำให้ประชากรโลกเริ่มหันมาสนใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่งและไม่ได้จำกัดบนพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของโลก ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้แผ่ขยายไปทั่วจนกลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก ประเทศผู้นำการค้าหลายประเทศได้นำมาตรการสัญญาตลอดจนข้อตกลงทางด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขทางการค้าตามแนวความคิดที่ว่า ธุรกิจและสิ่งแวดล้อม ต้องดำเนินควบคู่กันไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอันจะนำมาสู่ความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (กุลชุตตา เขียววานิช. 2541 : 8) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมปรากฏชัดเจนขึ้น เมื่อองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WOT) ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ดูแลการค้าโลกให้เป็นระเบียบและเป็นธรรม ประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎของข้อตกลงต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้องค์การการค้าโลก (ประเสริฐ ตปนียางกูร. 2540 : 1) ดังนั้นระบบ มาตรฐาน ISO 14001 จึงมีความสำคัญและสอดคล้องกับแนวทางการแข่งขันทางการค้าเสรีในปัจจุบัน (ถวิลวดี พงษ์ศักดิ์ศรี. 2543 : 5)

การนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001:2004 มาใช้จะก่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรในการลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบและพลังงาน และการบำบัดมลพิษ เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรเพิ่มโอกาสทางธุรกิจและลดปัญหาการค้าระหว่างประเทศ ผู้บริโภคสามารถใช้สินค้าด้วยความมั่นใจว่าจะไม่มีส่วนในการทำลายสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสาระสำคัญในอนุกรมมาตรฐาน ISO 14001 (สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ. 2555 : ออนไลน์) กล่าวถึง ประโยชน์ของอนุกรมมาตรฐาน ISO 14001 ก่อให้เกิดการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นระบบ เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี รวมทั้งมีการป้องกันในกรณีที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้น เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร ลดภาระค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น การจัดการทรัพยากร การจัดการของเสีย (Waste management) และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาด สอดคล้องกับ ชเนศ ขำเกิด (2541 : 53) กล่าวว่า “บรรยากาศของโรงเรียน

เปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้ มีอิทธิพลในการเสริมสร้างความรู้ต่างๆ อันพึงประสงค์ได้ โรงเรียนทุกโรงเรียนย่อมปรารถนาให้นักเรียนของตนมีความสุขทั้งที่อยู่ที่บ้านและที่โรงเรียน” โรงเรียนจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน จะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิดและคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ได้เพื่อการดำรงชีวิตในอนาคต แต่เป็นการดำเนินชีวิตจริงไปพร้อมกับการเรียนจากรายงานสรุปผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของบทบาทของผู้บริหารการจัดการวางแผนเกี่ยวกับอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ในโรงเรียนว่า สถานที่ของสถานศึกษามีขนาดหลากหลายขึ้นอยู่กับสถานศึกษานั้นเป็นสถานศึกษาประเภทใด มีที่ตั้งในเมืองหรือนอกเมือง หลักสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษาที่ดีต้องมีคุณลักษณะ 10 ประการ คือ เพียงพอเหมาะสม ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ ง่ายต่อการปรับใช้ ระยะทางสะดวก มีประสิทธิภาพ ประหยัด เอื้อต่อการขยาย และมีภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม (ขวัญจิรา ภูสังข์, จินตนา เลหาวิช และอุไรวรรณ โชติชูษณะ. 2542 : 108-110)

ISO 14001 เป็นระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ไม่ได้ทำเฉพาะสถานประกอบการเท่านั้น แต่สถานศึกษาและโรงเรียนควรได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ด้วย (พิชัย พิพัฒน์ไพบูลย์. 2544 : 128) การนำระบบมาตรฐาน ISO 14001 ไปใช้ในโรงเรียนหรือใช้ในภาคการศึกษานั้น โรงเรียนและภาคการศึกษาไม่ใช่ผู้ก่อมลพิษหลัก แต่ลักษณะสิ่งแวดล้อมของประเทศ คือแรงจูงใจที่มีผลต่อการตัดสินใจจัดระบบนี้ การนำระบบมาตรฐาน ISO 14001 ไปใช้โรงเรียนเป็นการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในระยะยาวที่แท้จริง การนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมไปใช้ในโรงงานหรือ ในบริษัท ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับองค์กรหนึ่งโดยตรงและเป็นวงแคบแต่เมื่อนำระบบมาตรฐาน ISO 14001 ไปใช้ในโรงเรียน ผลประโยชน์จะเกิดต่อสังคมในวงกว้างเพราะเยาวชน จะไปเป็นผู้ปฏิบัติและผู้กำหนดทิศทางการต่าง ๆ ในอนาคต การนำระบบมาตรฐาน ISO 14001 ไปใช้โรงเรียน ทำให้เกิดกิจกรรมของโรงเรียนไม่เฉพาะกับการเรียนการสอน สถานศึกษานำมาตรฐาน ISO 14001 มาดำเนินการในโรงเรียน เป็นการบริการให้กับโรงเรียนอีกประเภทหนึ่งนั่นเอง ดังที่ ประจักษ์ มณีมงคล (2542 : 83 - 88) ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบ ISO 14001 เกี่ยวข้องกับหลักสูตรมากโดยเฉพาะระบบการจัดการหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การวางแผนที่เน้นเชิงป้องกันก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น เช่น ก่อนที่เด็กจะด้อยคุณภาพ จะต้องวางแผนการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อไม่ให้เด็กด้อยคุณภาพ การนำ ISO 14001 มาปฏิบัติใช้ในโรงเรียนจะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาศักยภาพได้ 4 ประการ คือ ประการแรก เด็กจะอยู่รอดได้ในสังคม สามารถช่วยตนเองได้ไม่เป็นภาระแก่สังคม ประการที่ 2 เด็กจะมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ประการที่ 3 โรงเรียนไม่ได้สอนให้เด็กมีความรู้เพียงอย่างเดียว แต่จะสอนให้เด็กเป็นคนดีของสังคมด้วย คือ ทุกคนจะปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมที่ดีงาม และรู้จักการเสียสละให้คนอื่น ประการที่ 4 คือการมีความคิดสร้างสรรค์ เด็กที่จบมาต้องคิดเป็น 3 อย่าง คือ หนึ่งคิดแก้ปัญหาเป็น สองคิดเรื่องใหม่ ๆ เป็น สามคิดปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความตระหนักดีว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นปัญหาสำคัญสำหรับประเทศ และเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมมือกันปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น จึงได้กำหนดนโยบายการประกันความปลอดภัย ซึ่งเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ และมีความปลอดภัย นโยบายดังกล่าวได้ดำเนินงานด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนมากที่สุด และนักเรียนทุกคนจะต้องสัมผัสตลอดเวลา เพราะนักเรียนใช้เวลาในการเรียนรู้ และอยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนมากกว่า ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดสภาพสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม ซึ่งมีผลช่วยทำให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ มีจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งมีผลต่อการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยอาคารสถานที่ของสถานศึกษาปี พ.ศ. 2526 และแก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2545 ได้โดยกำหนดเป็นมาตรฐาน “มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.). 2545 : 46) โดยกำหนด ตัวอย่าง “ตัวอย่างที่ 16.1 มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม” (สพฐ. 2545 : 46) พร้อมกับขยายความอธิบาย “คำอธิบาย : สถานศึกษามีสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ สวยงาม ร่มรื่น เป็นระเบียบ อาคารสถานที่มีความมั่นคง ถาวร และมีความปลอดภัย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีมีเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายเรียนร่วม)” (สพฐ. 2545 : 46)

ที่ผ่านมา สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะมีปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ เป็นกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่มองข้ามการใช้น้ำที่ถูกวิธีและเกิดประโยชน์สูงสุด การใช้สารเคมีที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยไม่ได้ศึกษาการรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีอื่น ๆ และ 3) โรงเรียนขาดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และมีได้ปลูกฝังให้เกิดพฤติกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2. 2555 : ออนไลน์) และการนำ ISO 14001 มาใช้ในสถานศึกษาจะมีความแตกต่างตามขนาดของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่จะมีความพร้อมด้านบุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณ และการบริหารจัดการมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก ดังที่ ขวัญจิรา ภู่อังษ์, จินตนา เลหาวิช และ อุไรวรรณ โชติชูขณะ (2542 : 108 - 110) ได้กล่าวไว้ในรายงานสรุปผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของบทบาทของผู้บริหารการจัดการวางแผนเกี่ยวกับอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ในโรงเรียนว่า สถานที่ของสถานศึกษา มีขนาดหลากหลายขึ้นอยู่กับสถานศึกษานั้นเป็นสถานศึกษาประเภทใด มีที่ตั้งในเมืองหรือนอกเมือง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภานุมาศ กิตติศรีวรพันธุ์ (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการศึกษา พบว่า ครู-อาจารย์ใน

โรงเรียนขนาดต่างกันมีระดับการดำเนินการจัดกิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญสำหรับประเทศ ซึ่งเป็นหน้าที่ของคนทุกคน หรือทุกองค์กรที่จะต้องร่วมมือกัน ปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ปัญหาการจัดสิ่งแวดล้อมได้แก่ปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงาน ปัญหาด้านบุคลากรผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบ ปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถานที่ในการดำเนินงาน และที่สำคัญคือปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ จึงคิดจัดทำโครงการการประกวด สถานศึกษาสิ่งแวดล้อมดีเด่นด้านสิ่งแวดล้อมกับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อให้มีการตื่นตัวและแข่งขันกันจัดสภาพแวดล้อมยิ่งขึ้น ผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดสิ่งแวดล้อมไว้ คือ 1) ในขั้นตอนการใช้พื้นที่ของสถานศึกษา ควรได้สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ การวางแผน กำหนดรูปแบบ แผนผังบริเวณสถานศึกษา เช่น สนาม ทางเดิน เชื่อมระหว่างอาคารบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษาพื้นที่สำหรับทำการเกษตร ทางระบายน้ำ และไม้ยืนต้น ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ ที่นั่งพักผ่อน และบริเวณที่นันทนาการ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อม และงบประมาณ ในการปรับปรุงสภาพพื้นที่ของสถานศึกษาเพื่อลดปัญหาสถานศึกษาขาดแคลนงบประมาณและปัญหาอื่น ๆ ที่จะตามมา เช่น ความปลอดภัยยาเสพติดในสถานศึกษา 2) ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมตลอดจนอาคารสถานที่ อาคารเรียน อาคารประกอบ อาคารอเนกประสงค์ โรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่มีอยู่แล้ว ให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอนให้นักเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ความสะอาดสบายมากที่สุด ในส่วนอาคารที่ชำรุดแต่ยังขาดงบประมาณที่ซ่อมแซมหรือสร้างใหม่ ควรให้ผู้บริหารขอความช่วยเหลือจาก มูลนิธิต่าง ๆ เช่น มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ สโมสรโรตารี ทอดฟ้าป่า องค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่หรือทำการสร้างอาคารใหม่ 3) ควรมีการปรับปรุงการใช้ระบบสุขาภิบาล และร่วมมือกับสาธารณสุข โดยมีผู้ดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกำจัดขยะที่ถูกต้อง การปฏิบัติเกี่ยวกับน้ำดื่มน้ำใช้ การป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ ตลอดจนการปลูกฝังให้นักเรียนเรียนรู้ และนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดหางบประมาณมาสนับสนุนในการปรับปรุงแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้ เช่น การจัดสร้างระบบประปาภูเขา ประปาหมู่บ้าน และควรมีถังเก็บน้ำหรือน้ำฝนไว้อุปโภคบริโภค จากเอกชน ชุมชน และงบประมาณจากรัฐบาล 4) ควรทำการวิจัยประเมินผล การศึกษารูปแบบ สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาในแต่ละภาค เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคอีสาน และ 5) ควรทำการวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับรูปแบบการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

จากสภาพปัญหาและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีการให้ความสำคัญในการจัดสิ่งแวดล้อมโดยจัดทำโครงการการประกวด สถานศึกษาสิ่งแวดล้อมดีเด่นด้านสิ่งแวดล้อมกับสถานศึกษา ซึ่งโรงเรียนที่มีการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 คือ โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ ซึ่งมีเพียงโรงเรียนเดียวเท่านั้น แต่ถึงแม้โรงเรียนที่ไม่มีการนำ ISO 14001 มาใช้ แต่ก็มีหลักการดำเนินงานตามหลักของ ISO 14001 ที่สอดคล้องกัน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO14001 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อนำข้อมูลการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ของสถานศึกษากับขนาดของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนด ของ ISO 14001 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญสำหรับการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สามารถนำไปกำหนดคู่มือหรือแนวทางในการจัดฝึกอบรมให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้สำหรับพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานด้านจัดสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่มีความสนใจในการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 สามารถนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ หรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับหน่วยงานของตนเองได้ เพื่อให้องค์กรหรือหน่วยงานมีคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นได้รับการรับรองตามข้อกำหนดของ ISO 14001 เพิ่มขึ้นด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์

หน่วยในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 193 โรงเรียน โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 68 โรงเรียน และสถานศึกษาขนาดกลางและใหญ่ จำนวน 62 โรงเรียน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) ขนาดเล็ก และ 2) ขนาดกลางและใหญ่ ในปีการศึกษา 2554 จำนวน 193 โรงเรียน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 68 โรงเรียน ส่วนสถานศึกษาขนาดกลางและใหญ่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมารวมกัน เพราะว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับสถานศึกษาขนาดเล็ก และด้วยสภาพบริบทหรือความพร้อม รวมถึงการดำเนินงานของสถานศึกษาขนาดใหญ่ก็มีความใกล้เคียงกันกับขนาดกลาง และเมื่อมารวมกันแล้วทำให้สถานศึกษาขนาดกลางและใหญ่มีจำนวนประชากรที่ใกล้เคียงกันกับสถานศึกษาขนาดเล็ก คือ จำนวน 62 โรงเรียน รวมจำนวน 130 โรงเรียน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตร ยามาเน (Yamane, 1973 : 919) กำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้เท่ากับ .05

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยแบ่งเป็น 1) ขนาดเล็ก และ 2) ขนาดกลางและใหญ่ สถานศึกษาขนาดเล็กจำนวน 68 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดกลางและใหญ่จำนวน 62 โรงเรียน โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ได้แก่

3.2.1 นโยบายสิ่งแวดล้อม

3.2.2 การวางแผน

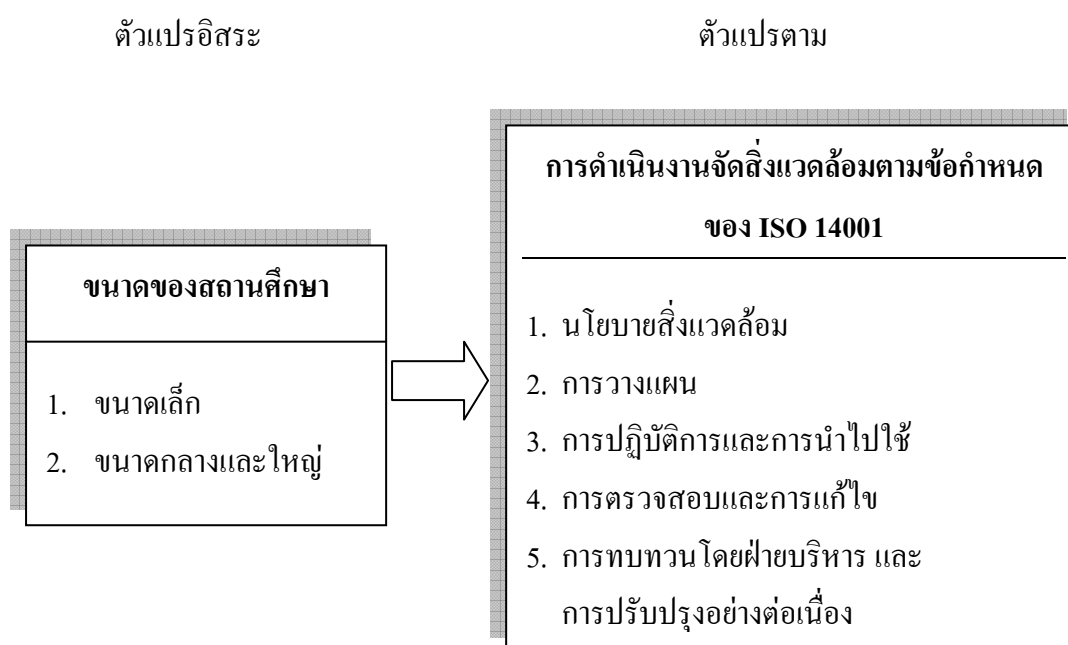
3.2.3 การปฏิบัติการและการนำไปใช้

3.2.4 การตรวจสอบและการแก้ไข

3.2.5 การทบทวนโดยฝ่ายบริหารและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนด ของ ISO 14001 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยอาศัยแนวคิดการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนด ของ ISO 14001 ของ สยาม อรุณศรีมรกด (2551 : 41) และสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (2554 : ออนไลน์) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) นโยบายสิ่งแวดล้อม 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติการและการนำไปใช้ 4) การตรวจสอบและปฏิบัติการแก้ไข และ 5) การทบทวนโดยฝ่ายบริหาร และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ISO (International organization for standardization) หมายถึง องค์กรระหว่างประเทศที่ออกมาตรฐานสากลในเรื่องต่าง ๆ มีสมาชิกประมาณ 130 ประเทศทั่วโลก (ค.ศ. 2000) มีสำนักงานใหญ่ที่กรุงเจนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ISO เป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นกับองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐบาล ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1947 ซึ่งมีการกิจหลักในการจัดตั้งและพัฒนาระบบมาตรฐานสากลซึ่งเกี่ยวกับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการ

แลกเปลี่ยนความรู้เทคโนโลยี และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ งานของ ISO ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศคือออกมาตรฐานสากลระหว่างประเทศ

2. การดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนด ISO 14001 หมายถึง การดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และตามขั้นตอนที่กำหนด เพื่อให้การจัดสิ่งแวดล้อมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) นโยบายสิ่งแวดล้อม 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติการและการนำไปใช้ 4) การตรวจสอบและปฏิบัติการแก้ไข 5) การทบทวน โดยฝ่ายบริหาร และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแบบมาตรฐานค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2.1 นโยบายสิ่งแวดล้อม (Environmental policy) หมายถึง การกำหนดข้อมูลที่สถานศึกษาต้องดำเนินการในด้านสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม และมุ่งมั่นให้บรรลุผลสำเร็จ เน้นให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวางทั่วถึง วัตถุประสงค์/เป้าหมายการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน มีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร มีความเหมาะสมกับสภาพและขนาดของโรงเรียน สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และมีการเผยแพร่นโยบาย แนวทางการปฏิบัติให้บุคลากรในโรงเรียนต่อสาธารณชนได้ทราบอย่างทั่วถึง

2.2 การวางแผน (Planning) หมายถึง การดำเนินการกำหนดวัตถุประสงค์/เป้าหมายด้านการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน จัดทำแผน โครงการในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน ระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่มีผลกระทบต่อโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดระยะเวลาในการประเมินผลการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน วางแผนแนวทาง การปรับปรุงแก้ไขกรณีมีการร้องเรียนด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

2.3 การปฏิบัติการและการนำไปใช้ (Implement) หมายถึง สถานศึกษาดำเนินการปฏิบัติและนำสิ่งแวดล้อมไปใช้ โดยเริ่มจากการจัดทำแผนภูมิโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบเพื่อการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อม จัดฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้ มีการเผยแพร่การดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมให้บุคลากรในโรงเรียนได้ทราบ มีการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ให้กับบุคลากรให้มีความสนใจร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบเห็น สิ่งแวดล้อมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การจัดสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้สาธารณชนหน่วยงานอื่นเข้าเยี่ยมชม ผลการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อม การประเมินผลการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อม กำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัด

ในการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสอดคล้องกับข้อกำหนด ISO 14001 จัดทำแผนการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมกรณีอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นไว้อย่างชัดเจน

2.4 การตรวจสอบและการแก้ไข (Checking and corrective action) หมายถึง การดำเนินการประเมิน ตรวจสอบติดตามและการวัดผลการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการกำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อม มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อม โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีการระบุกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ และรายงานผู้เกี่ยวข้อง การจดบันทึกปัญหาที่พบเห็นทุกครั้ง ติดตามประเมินผลการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง และแก้ไขและป้องกันในสิ่งที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดทันที เมื่อพบเห็นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2.5 การทบทวนโดยฝ่ายบริหาร และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Management review continue improvement) หมายถึง สถานศึกษามีการดำเนินการทบทวนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาตามแผน และระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ รวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเพื่อประกอบการพิจารณา และมีการจดบันทึกถึงความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย / วัตถุประสงค์ให้ทันกับสภาพปัจจุบัน

3. สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานของรัฐที่ให้ความรู้ทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวนทั้งหมด 193 โรงเรียน

4. ขนาดของสถานศึกษา หมายถึง การจำแนกปริมาณการมีจำนวนนักเรียนของแต่ละโรงเรียนโดยการแบ่งเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียน 68 คน สถานศึกษาขนาดกลางและใหญ่ มีจำนวนนักเรียน 62 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

5. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรที่มีใบประกอบวิชาชีพทางการบริหาร รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ที่เป็นของรัฐ จำนวน 193 คน

6. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สถานศึกษาได้แนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ให้มีความถูกต้อง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการปฏิบัติด้านนโยบาย การวางแผน การปฏิบัติและการนำไปใช้ การตรวจสอบและปฏิบัติการแก้ไข และการทบทวนและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีแนวปฏิบัติที่มีขั้นตอนอย่างเดียวกัน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ได้ผลการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย หรือแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาแต่ละขนาดด้านการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 อย่างยั่งยืนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3. ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบผลการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน เพื่อให้ผู้บริหารนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานจัดสิ่งแวดล้อมตามข้อกำหนดของ ISO 14001 ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของแต่ละสถานศึกษา